Anti-pestprotocol

1. Wat is pesten?

Voordat we in dit protocol nader ingaan op de problematiek rondom het pesten, geven we eerst een korte omschrijving van pesten maken we een vergelijking met plagen. Het woordenboek geeft onder meer de volgende beschrijving achter het begrip *pesten*: “treiteren” en “het leven zuur maken”.
Om het begrip *pesten* verder te concretiseren, maken we een vergelijking met het begrip *plagen* (zie onderstaand schema).

Plagen	**Pesten**
Is onschuldig en gebeurt onbezonnen en spontaan. Gaat soms gepaard met humor.	Gebeurt berekenend (leerlingen weten vooraf goed, wie, hoe en wanneer ze gaan pesten). Ze willen bewust iemand kwetsen of kleineren.
Is van korte duur of gebeurt slechts tijdelijk.	Is duurzaam: het gebeurt herhaaldelijk, systematisch en langdurig (stopt niet vanzelf en na korte tijd).
Speelt zicht af tussen “gelijken” (“twee honden vechten om hetzelfde been”).	Ongelijke strijd. De onmachtsgevoelens van de gepeste staan tegenover de machtsgevoelens van de pester.
Is meestal te verdragen of zelfs leuk, maar kan ook wel kwetsend of agressief zijn.	De pester heeft geen positieve bedoelingen en wil pijn doen, vernielen of kwetsen.
Meestal één tegen één.	Meestal een groep (pester en meelopers) tegenover één geïsoleerd slachtoffer.
Degenen die elkaar plagen, wisselen keer op keer.	Er bestaat een neiging tot een vaste structuur. De pesters zijn meestal dezelfden, net zoals de slachtoffers (mogelijk wisselend door omstandigheden).

Samenvattend kunnen we stellen dat plagen tamelijk onschuldig is, terwijl pesten schade berokkent.

Bij *plagen* beperken de gevolgen zich over het algemeen tot korte draaglijke pijntjes die bij het spel horen. Bij eventuele ruzie wordt de relatie meestal vlot weer hersteld. Leerlingen blijven opgenomen in de groep en de groep lijdt niet echt onder de plagerijen.

Bij *pesten* kunnen de gevolgen ernstiger zijn, zowel fysiek als psychisch. De gepeste kan in een isolement terecht komen en behoort niet meer tot de groep. Het herstel van de relaties verloopt moeizaam en kost veel tijd. De groep lijdt onder een dreigend en onveilig klimaat: de leerlingen zijn angstig en er heerst wantrouwen. Openheid en spontaniteit ontbreken en er zijn weinig of geen echte vrienden binnen de groep.

Een concreet voorbeeld van pesten is het uitschelden van een leerling vanwege zijn kleding, uiterlijk of gedrag. Een ander voorbeeld is het in elkaar slaan van een leerling door een groep andere leerlingen of het negeren van een leerling door te doen als of die niet bestaat. Zo zijn er nog veel meer pestsituaties te bedenken waarbij een leerling het slachtoffer is van de handelingen van een groep andere leerlingen (pester en meelopers).

Er kunnen veel redenen worden aangevoerd waarom leerlingen elkaar pesten. De pester kan bijvoorbeeld zelf ooit slachtoffer van pesterijen zijn geweest of het kan een manier zijn om aandacht te trekken die de pester thuis niet krijgt. Pesten kan ook een manier zijn om aanzien te verkrijgen bij andere leerlingen.

2. Op welke wijze is pestgedrag te herkennen?

Nu duidelijk is wat het begrip pesten inhoudt en wat de gevolgen ervan zijn, willen we nagaan welke signalen op pestgedrag wijzen. Hieronder geven we een opsomming van eigenschappen en kenmerken die we bij de pester, de gepeste en de meelopers vaak zien. Voor zover mogelijk is tussen haakjes de desbetreffende eigenschap naar waarneembaar gedrag vertaald.

Pesters

Dit zijn leerlingen die soms erg onzeker zijn en die dit verbergen achter een grote mond en stoer (pest)gedrag. Verder zijn pesters te herkennen aan een of meer van de onderstaande eigenschappen/kenmerken:

- Staat tamelijk positief tegenover geweld, agressie en het gebruik van stoere taal (een leerling altijd met een bijnaam aanspreken, opmerkingen maken over de kleding van een leerling, een leerling uitschelden en een leerling buiten schooltijd opwachten en fysiek toetakelen en achtervolgen).
- Imiteert graag agressief gedrag (kiest agressieve idolen uit sport, muziek of film).
- Lijkt assertief (zegt spontaan wat hij denkt of voelt en komt uit voor zijn mening).
- Is vrij impulsief.
- Heeft de neiging anderen te overroepen of te domineren om controle te houden, maar is misschien minder zeker dan het lijkt (verdraagt geen kritiek en wordt boos wanneer zijn positieve zelfbeeld ter discussie staat).
- Wil het middelpunt zijn en is vlug jaloers (wil altijd de baas zijn).
- Heeft moeite met regels, grenzen, en eigen of door anderen opgelegde regels (kan moeilijk samenwerken).
- Heeft het moeilijk met stress of spanning die van buiten af wordt opgelegd (druk als gevolg van toetsen en agressie van ouders).
- Lijdt vaak aan een negatieve faalangst.
- Hoe onveiliger hij zich voelt, hoe groter de behoefte aan een zondebok.
- Is niet noodzakelijk dommer of slimmer dan de rest.
- Geniet respect uit angst en niet uit waardering (is meestal fysiek sterker of omringd door sterke vrienden die zijn gezag respecteren).
- Heeft een zwak inlevingsvermogen, is vooral met zichzelf bezig en houdt geen rekening met anderen (is egocentrisch en heeft geen schuldgevoelens).
- Lijkt een dubbelleven te leiden (is volgzaam en braaf thuis en in klas, maar daarbuiten zoals op het schoolplein en na schooltijd is het gedrag anders).

Gepeste leerlingen

Dit zijn leerlingen die over het algemeen kwetsbaarder dan de overige leerlingen. Verder zijn ze te herkennen aan een of meer van de onderstaande eigenschappen/kenmerken:

- Houdt niet van geweld en agressief taalgebruik.
- Weet niet hoe hij met agressie van anderen moet omgaan (schoolresultaten lijden eronder).
- Is meestal fysiek zwakker (heeft blauwe plekken/schrammen en kleerscheuren voortkomend uit contact met de pester).
- Is eerder in zichzelf gekeerd (is vaak figuurlijk afwezig).
- Is geneigd zich onderdanig of gedienstig te gedragen (maakt zich het liefst onzichtbaar).
- Is onzeker in zijn sociale contacten (zoekt het veilige gezelschap van de leerkracht).
- Durft niet op te komen voor zichzelf (“verliest” spullen zoals bijvoorbeeld sportkleren).
- Heeft vaak een lage dunk van zichzelf en gelooft uiteindelijk dat hij het verdient om gepest te worden (behaalt slechte schoolresultaten).
- Voelt zich vaker eenzaam dan andere leerlingen (is verdrietig of neerslachtig, wordt niet uitgenodigd na schooltijd, staat vaak alleen op het schoolplein).
- Voelt niet goed aan welke regels of normen er binnen een groep gelden.
- Reageert niet op gepaste manier op druk (huilen, slaafs, klikken, vrij kopen met snoep of geld, nabootsen pesters).

Meelopers

Dit zijn leerlingen die de pester steunen in zijn gedrag. Zij zijn vaak zelf bang om gepest te worden en pesten uit veiligheid mee. Soms vinden ze het ook zelf wel leuk om te pesten en doen ze om die reden mee. Een andere mogelijke reden voor het meelopen kan zijn dat zij niet weten hoe ze het pesten kunnen voorkomen en dus maar gewoon mee doen.

In de praktijk bestaan er overigens oneindig veel signalen die kunnen duiden op pestgedrag. Daarom is het lastig een volledige lijst met signalen te presenteren. De hiervoor geschetste eigenschappen/kenmerken van de pester en gepeste gecombineerd met het daarbij behorende waarneembaar gedrag bieden naar onze mening voldoende aanknopingspunten voor het signaleren van pestgedrag.

Leerkrachten en ouders moeten voortdurend alert zijn op de wijze waarop leerlingen met elkaar omgaan. Dat geldt zowel in onderwijs- als in spelsituaties. Door het vroegtijdig signaleren van pestgedrag en het daarop gepast reageren kan in een later stadium erger worden voorkomen. Wij moeten daarbij wel beseffen dat leerlingen die gepest worden daarover vaak geen mededelingen doen. Zij zwijgen omdat zij zich schamen voor het feit dat ze worden gepest. Zwijgen kan ook een gevolg zijn van de druk die door de pester wordt uitgeoefend. De pester geeft bijvoorbeeld aan dat de pesterijen zullen toenemen als de gepeste er met iemand anders over praat.

Ouders/verzorgers spelen naast de leerkrachten een belangrijke rol als het gaat om het signaleren van pestgedrag. De mededeling van een ouder aan een andere ouder dat zijn kind wordt gepest, moet zeer serieus worden genomen. En ouders die ontdekken dat hun kind in een pestsituatie tot de zogenaamde zwijgende meerderheid behoort, moeten daar ook alert op zijn. Juist deze meerderheid is bepalend of een pestsituatie ophoudt dan wel langdurig doorgaat.

Digitaal of cyberpesten
De pestsituaties zoals die tot op heden zijn genoemd, hebben vooral betrekking op de situatie in en om de school. Zonder er al te diep op in te gaan willen we op deze plaats nog wel een “moderne”vorm van pesten noemen, namelijk het digitaal pesten ofwel cyberpesten. Een onderzoek in België heeft bijvoorbeeld uitgewezen dat “vooral jongeren tussen 10 en 14 jaar er een sport van maken hun slachtoffers via de virtuele snelweg te kwellen”. En een recent Nederlands krantenbericht maakt melding van een steekproef waaruit is gebleken dat een kwart van de ondervraagde jongeren tussen 8 en 15 jaar wel eens zelf via WhatsApp heeft gescholden.

3. Op welke wijze gaan wij als school met pestgedrag om?

Wanneer wij over school spreken, bedoelen we daarmee alle betrokkenen: leerlingen, leerkrachten en ouder/verzorgers. Wanneer bepaalde signalen op pestgedrag duiden, is het zaak zo vroegtijdig mogelijk te handelen. Voor het adequaat aanpakken van een pestprobleem kan het onderstaande stappenplan als hulpmiddel dienen. De stappen kunnen - afhankelijk van de ernst van het pestgedrag en het effect van de genomen maatregelen – zo nodig worden herhaald.

1. Leerlingen lossen het onderling op.
De leerkracht spreekt de betrokken leerlingen aan (in ieder geval de pester en de gepeste) om de pestsituatie onderling te bespreken en een oplossing te vinden. De leerlingen leggen hun oplossing voor aan de leerkracht en voeren deze ook daadwerkelijk uit. De leerkracht “bewaakt” de situatie op afstand.

2. De leerkracht komt tussenbeiden en bespreekt de situatie ook plenair.
Wanneer blijkt dat de gekozen oplossing niet het verwachte effect heeft, legt de gepeste de situatie aan de leerkracht voor. Deze organiseert een gesprek tussen de pester en de gepeste waarin beiden hun verhaal kunnen doen. Op basis daarvan stimuleert de leerkracht dat de leerlingen constructieve afspraken met elkaar maken en deze ook nakomen.
In deze fase worden ook de meelopers op hun gedrag aangesproken met de vraag waarom zij niets aan de situatie hebben gedaan. Een ander middel dat de leerkracht in dit stadium toepast is het plenair bespreken van de pestsituatie in de klas. Door middel van stevige interactie – waarbij de leerkracht zelf ook stelling inneemt – wordt de situatie met alle leerlingen doorgenomen.

3a. Inzetten van bestraffende maatregelen.
Wanneer na verloop van tijd blijkt dat de onderlinge afspraken niet worden nagekomen, gaan we opnieuw in gesprek met de kinderen om te komen tot een oplossing die wel soelaas biedt. Hierbij kunnen we ervoor kiezen sancties uit te vaardigen. We vinden het echter van groter belang dat de pester en gepeste (en rest van de groep) inzicht krijgen in de impact van de situatie en zullen derhalve eerder gaan voor werkvormen, waarbij samenwerken ed. centraal staat en gesprekken, dan sancties en straf.
We zullen echter (zie ook de bijlage), middels sancties wél duidelijk maken dat we dit gedrag niet accepteren.

3b. Bespreken van de situatie in het team.
Ongeacht het resultaat op de gekozen bestraffende middelen (stap 3a) en het gesprek met de ouders (stap 4) bespreekt de leerkracht de pestsituatie in eerste instantie in het team en met de teamleider. Op deze wijze kan reflectie op de door de leerkracht gekozen aanpak plaatsvinden. Vragen die hierbij de revue kunnen passeren: Is de gekozen aanpak passend voor de situatie? Zijn er concrete tips? Daarna kan de situatie zo nodig in een plenaire leerkrachtenvergadering aan de orde komen.

4. Betrekken van de ouders bij het probleem.
We nodigen bij pestgedrag altijd de ouders van de betreffende kinderen uit voor een gesprek. Alle betrokken ouders ontvangen achtergrondinformatie over pesten (waaronder dit anti-pestprotocol).

5. Inschakelen professionele hulp van derden.
Blijkt dat het pestgedrag ondanks de genomen maatregelen blijft voortduren, dan kan hulp worden ingeschakeld. Te denken valt aan de schoolbegeleidingsdienst, de schoolarts van de GGD of schoolmaatschappelijk werk.

6. Schorsen of verwijderen van de pester.
In het uiterste geval kan de pester worden geschorst dan wel van school worden verwijderd. Deze maatregel zal altijd in overleg met de CBO (Commissie Bovenschoolse Ondersteuning) en het CvB (College van Bestuur) van Kerobei genomen worden. Het spreekt voor zich dat schorsing of verwijdering alleen in het uiterste geval zal worden toegepast. Onze school is er op gericht alles in het werk te stellen de pester te begeleiden.

7. Stappenplan grensoverschrijdend gedrag.
Wat we verder hanteren is het protocol grensoverschrijdend gedrag. In het protocol staat e.e.a. duidelijk uitgelegd, wat we doen en welke stappen we zetten, indien de veiligheid van het betreffende kind, de andere kinderen en/of de leerkracht in het geding is. Dit stappenplan is opgenomen in de bijlage.

4. Wat doen wij op school om pesten te voorkomen?

In eerdere paragrafen is beschreven hoe pestgedrag is te herkennen en op welke wijze dat gedrag is aan te pakken. In deze paragraaf geven wij een aantal mogelijkheden die kunnen bijdragen aan het voorkomen van pestgedrag. Allereerst beschrijven wij de punten die wij vanuit de schoolvisie vanzelfsprekend doen, daarna noemen we mogelijkheden die aan de orde kunnen komen.

- De kinderen wordt vanaf de kleuterbouw geleerd, dat iedereen verschillend is.
  In gesprekken benadrukken we ieders kwaliteiten. Tijdens het zelfstandig werken leren de kinderen dat niet iedereen hetzelfde werk doet. We benadrukken dat de één goed is hierin en de ander daarin.

- We besteden tijdens de kringgesprekken veel aandacht aan pesten en ook aan het verschil tussen plagen en pesten.

- Bij onenigheden tussen leerlingen gaan we altijd in gesprek met beide partijen.
  Kinderen leren op die manier hun gevoelens en gedachten onder woorden te brengen en respect te krijgen voor andermans mening.

- Elk schooljaar besteden we tijd aan de school- en groepsregels. We stellen met elkaar groepsregels vast en hangen die in het lokaal op. Belangrijk is het dat de groepsregels samen met de kinderen opgesteld worden, zodat de regels leven bij de kinderen. Ze kunnen elkaar erop aanspreken.

- Leerkrachten zijn een luisterend oor voor ouders en kinderen die geconfronteerd worden met pesterijen.

- We geven cyberwijsheidlessen en –ouderavonden en praten met kinderen in de groep over verantwoord smartphonegebruik.

- We spreken ouders aan op hun verantwoordelijkheid en bieden hen ons partnerschap in het samen groot laten worden van onze kinderen, waardoor we, ook als het moeilijk wordt, met elkaar kunnen optrekken.

- We hanteren schoolbrede thema's rondom Sociaal Emotionele Ontwikkeling en hebben een expertisegroep SoEmO.

- De leerlingenraad wordt als 'vinger-aan-de-pols-instrument' ingezet om te checken bij leerlingen hoe het pedagogisch klimaat in de groepen is.

Belangrijkste van alles is dat het onderwerp bespreekbaar moet blijven en dat kinderen en ouders altijd op school bij alle leden van het team terecht moeten kunnen. Wij nemen klachten serieus en handelen voorspelbaar en in lijn met onze waarden en normen.

Bijlage : link naar protocol grensoverschrijdend gedrag